

Târgu Neamț

Așezarea evreilor în localitate este foarte timpurie, în cimitir existând pietre tombale de la 1677 și 1689. Prezența evreilor la Târgu Neamț este menționată și într-un document din 1685. La 1737 exista o sinagogă în oraș.

La 1774 în Târgu Neamț trăiau 12 familii de evrei, iar în 1821 exista peste 220 de familii evreiești în localitate. Recensământul din 1859 arată că populația evreiască depășise 3000 de persoane, iar la sfârșitul secolului, în 1899, cei 3671 de evrei reprezentau 42% din populația orașului. În perioada interbelică se înregistrează o scădere importantă a populației evreiești. În 1930 trăiau la Târgu Neamț 2507 evrei, aproximativ același număr fiind întâlnit și în 1941. Ocupațiile preponderente printre evreii din localitate erau în domeniu meșteșugăresc și negustoresc, comerțul cu vite sau textile.

În localitate există o școală de Talmud-Torah încă din 1829, iar din 1890 a funcționat pentru câțiva ani o școală evreiască pentru băieți organizată după principii moderne. Opoziția liderilor hasidici a făcut ca școală să fie rapid desființată, însă în 1897 a fost inaugurată o nouă școală de Talmud-Torah în care se predau și discipline moderne.

De-a lungul timpului în Târgu Neamț au avut loc mai multe episoade de ură îndreptată împotriva evreilor. În 1710 acuze de omor ritualic au apărut împotriva evreilor din localitate atunci când trupul unui copil creștin a fost descoperit. 5 evrei au fost omorâți, iar alți 22 arestați. După ce domnitorul Moldovei a ordonat investigarea cazului s-a demonstrat că acuzațiile nu erau fondate, iar evreii arestați au fost eliberați. Acuzații de omor ritual au mai apărut la Târgu Neamț și în 1765, 1806, 1836 sau 1859. În 1821, revoluționarii greci care se ridicaseră împotriva dominației otomane, în drumul lor spre Moscova unde căutau adăpost, au omorât peste 100 de evrei din Târgu Neamț și au incendiat sinagoga.

În timpul Statului Național Legionar, la fel cum s-a întâmplat și cu evreii din celelalte localități din județ, nenumărate abuzuri au avut loc. În luna noiembrie 1940, în tot județul Neamț, inclusiv la Târgu Neamț, evreii erau zilnic ridicați și duși la primărie sau poliție unde sub bătaie și tortură erau forțați să semneze acte de cedare a proprietăților și afacerilor, de asemenea, poliția legionară făcea percheziții în magazinele și casele evreiești fără vreo dispoziție legală. Prefectul județului Neamț, primarul și adjunctul său împreună cu grupuri de legionari au terorizat și jefuit pe cei mai prosperi evrei din oraș, precum și pe majoritatea farmaciștilor, doctorilor sau comercianților. Liderul comunității din Târgu Neamț a fost sechestrat și torturat, forțat să semneze contracte de vânzare pentru imobilele care aparțineau comunității.

Ca urmare a Ordinul Nr. 4147 al Ministerului de Interne din 21 iunie 1941 care prevedea evacuarea evreilor din mediul rural și internarea celor dintre Siret și Prut în lagărul de la Târgu Jiu au fost evacuați la Târgu Neamț câteva zeci de evrei din satele apropiate. De asemenea, au fost luați ostateci și internați în lagăre, la începutul lunii iulie, 377 de evrei. Aceștia au fost eliberați la începutul lunii august și trimiși la Piatra Neamț împreună cu întreaga populație evreiască masculină între 20 și 60 de ani pentru formarea detașamentelor de muncă destinate CFR. După

data de 3 august au mai fost reținuți ostateci 78 de evrei din Târgu Neamț. Aceștia au fost închiși în Casa Froim (intelectualii), Azilul de bătrâni, Sinagoga Leipziger și Sinagoga Boslover. Medicii Viner și Keis erau exceptați de la internare fiind necesari asistenței medicale pentru restul populației evreiești din oraș. Paza și controlul lagărelor era în sarcina garnizoanei poliție, iar cei care doreau să ia evrei la muncă aveau nevoie de aprobarea Cercului de Recrutare.

În anii care au urmat evreei din Târgu Neamț au trecut prin privațiuni de tot felul care au făcut ca cei mai mulți dintre ei să își ducă traiul la limita supraviețuirii, chiar dacă o parte dintre ei au continuat să facă muncă obligatorie în posturile pe care le aveau și înainte de război. De menționat aici contribuția inginerului forestier Gheorghe Cojoc care a reușit să aranjeze ca evrei din Piatra Neamț și Târgu Neamț să lucreze în pădurile din apropiere, oferindu-le astfel o sursă de câștig și uneori evitând chiar deportarea în Transnistria. În primăvara anului 1943 comunitatea evreiască devine tot mai îngrijorată de perspectiva evacuării la Piatra Neamț, zvon care era foarte răspândit la sfârșitul lunii aprilie. Principala preocupare a liderilor locali era strângerea contribuțiilor financiare pe care Centrala Evreilor le cerea, precum și gestionarea cât mai eficientă a îngrijirii celor nevoiași. La Sinagoga "Doi Lei" a fost amenajată o cantină pentru copiii săraci, iar familiile celor plecați în detașamente de muncă obligatorie primeau ajutor din partea comunității. De asemenea, se încerca trimiterea de ajutoare și către cei din detașamente.

În iunie 1943 a sosit la Târgu Neamț un grup de 67 de evrei din Cernăuți care fuseseră repartizați detașamentului de muncă din oraș, iar adăpostirea și îngrijirea lor căzuse în sarcina comunității locale. Până în decembrie respectivul detașament ajunsese la 350 de persoane prin aducerea altor 200 de evrei de la Heleșteni, Roman.

La sfârșitul lunii februarie 1944 doctorul David Morghenștein pleacă în Transnistria pentru a aduce un grup de aproximativ 75 de copii rămași orfani care urmau să fie îngrijiți de comunitatea din Târgu Neamț.

În anii imediat următori terminării războiului populația evreiască din Târgu Neamț a cunoscut chiar o ușoară creștere față de situația interbelică, în 1947 locuind aproximativ 2900 de evrei în localitate. Însă emigrația masivă din perioada comunistă a făcut ca la începutul anilor 1990 numărul evreilor din Târgu Neamț să fie puțin peste 30, iar la recensământul din 2011 au fost recenzați 4 evrei.

Surse:

Arhiva CNSAS, fond Documentar, dosar nr. D. 8915, volumul 4; dosar nr. D. 12210, volumul 2.

Arhiva INSHR-EW, R.G. 25.004, rola 2, dosar nr. 9705, volumul 6.

Așezările evreilor din România: memento statistic, volumul 2, București, Institutul de Arte Grafice Curierul Judiciar, 1947.

E. Schwarzfeld, *Din istoria evreilor: împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și a târgușoarelor în Moldova*, București, Editura Uniunii Evreilor Pământeni, 1914.

J. Kaufman, *Cronica comunităților Israelite din Județul Neamț*, tom II, 1929.

Lucian-Zeev Herșcovici, „Târgu Neamț”, în *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*,
http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Targu_Neamt

Matatias Carp, *Cartea neagră* , volumul 1, București, Editura Diogene, 1996.

[Marius Cazan]

MSFR-EM